

אל תתנו למשטרה סמכויות נוספות! (גם לא בעקבות התגברות הפשיעה בחברה הערבית)

בועז סנג'רו*

א. מבוא: הפשיעה בחברה הערבית וסמכויות המשטרה. ב. סמכויות משטרה מול חירויות אזרחים. ג. ישראל: סמכויות יתר שכבר ניתנו או שנשקלת הוספתן. 1. חוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג–2003. 2. חוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה, התשפ"ה–2024. 3. "אלבאב מפתוח, ביתי ביתכ" – הרחבת סמכות החיפוש בבתיים, ללא צו שיפוטי. 4. "כל פושע טרוריסט" – ההצעה להגדיר את ארגוני הפשיעה כארגוני טרור. 5. "מי צריך ראיות?" – ההצעה להנהיג מעצר מנהלי פלילי. 6. "המשטרה אינה מסוגלת" – ההצעה למעורבות של השב"כ. 7. "גלישה חופשית" – השימוש ברוגלות. 8. "איפה הכסף?" – תקציבה המנופח של המשטרה. 9. החמרת הענישה על עבירות החזקת נשק ושיבוש הפרופורציה. ד. אחרית דבר: סמכויות משטרת ישראל מול חירות אזרחי ישראל.

א. מבוא: הפשיעה בחברה הערבית וסמכויות המשטרה

בעשורים האחרונים – ולא רק בשנים האחרונות, כפי שנוטים לתאר זאת – עלה מספר מעשי הרצח המתרחשים בחברה הערבית והגיע לכעשרים מקרים בחודש, כ-250 בשנה.¹ השיח הציבורי-תקשורתי בישראל מתקיים בעניין זה במתכונת מוטעית בעליל. לפי הפרדיגמה המקובלת בשיח זה, אין למשטרה די סמכויות כדי לטפל בתופעה. על מנת

* פרופ' בועז סנג'רו הוא חבר סגל במכללה האקדמית ספיר ובמכללה האקדמית גליל מערבי, ראש המכון לבטיחות במשפט הפלילי ומייסד האתר "[ביקורת מערכת המשפט הפלילי](#)". תודה לפרופ' רינת קיטאי סנג'רו, על הערותיה המחכימות לטיוטת המאמר; וכן לעורכי "המשפט ברשת".

¹ לסקירה מקיפה ראו אתר המידע של הכנסת, ג'רי אלמו-קפיטל ורוני הרשקוביץ' **נתונים על קורבנות רצח בשנים 1980–2022 לפי קבוצת אוכלוסייה** (הכנסת, מרכז מחקר ומידע 2023). מאז 2021 מספר מעשי הרצח בשנה בחברה הערבית עולה על מספר מעשי הרצח בחברה היהודית, חרף העובדה שהראשונה היא המיעוט והשנייה היא הרוב.

אל תתנו למשטרה סמכויות נוספות!
(גם לא בעקבות התגברות הפשיעה בחברה הערבית)

להתיר את ידיה הקשורות, ממשיך הטיעון, על המחוקק להרחיב את סמכויותיה, וכך היא תיהפך יעילה יותר בטיפול בפשיעה בכלל ובגל הרציחות בחברה הערבית בפרט. במקביל, ובדומה למצב דברים דומה שבו מתעצמות תופעות חברתיות בלתי-רצויות, ניכרת גם בעניין זה נטייה להגיב על הדברים בתבהלה מיותרת, ובין היתר לטעון כי ראוי להחמיר משמעותית את העונשים, הגבוהים ממילא, הקבועים בחוק. כך, בעקבות גל הפשיעה הרוחש בימינו בחברה הערבית, נקבעו בחוק עונשי מינימום הנקובים בשנות מאסר ל"עבירות בנשק" לרבות החזקת נשק, והוחמרו העונשים שמבקשת התביעה והעונשים שגוזרים השופטים.²

מאמר זה מציג ראייה שונה מן היסוד. להבנתי, המצב הקיים נוצר משום שהמשטרה עצמה בחרה למזער את נוכחותה ביישובים הערביים בעקבות אירועי אוקטובר 2000. כזכור, במהלכם של אירועים אלה, ירו שוטרים למוות בתריסר מפגינים ערבים אזרחי ישראל, אשר הפגינו לאות הזדהות עם הפלסטינים תושבי השטחים שהתפרעו במסגרת אירועי האינתיפאדה השנייה. ועדת חקירה ממלכתית מתחה ביקורת על קצינים במשטרת ישראל, כמו גם על שרים בממשלה ועל מנהיגים בציבור הערבי הישראלי.³ מאז, משך כשני עשורים, נמנעה המשטרה מלפעול ביישובים הערביים במדינת ישראל. גם האזרחים ערביי ישראל כפי הנראה לא רצו נוכחות גדולה של המשטרה ביישוביהם. זהו להערכתי הרקע לתהליך העלייה בפשיעה במגזר הערבי בכלל ובמספר מעשי הרצח בפרט.

באותה תקופה ובסמוך לה, היינו בתחילת שנות האלפיים, הוזן השיח הציבורי בהערכת יתר של הסכנה שמהוות "משפחות פשע" וכתוצאה מלחצים שונים נחקק חוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג-2003. חוק זה, שעודנו בתוקף, מעניק למשטרה סמכויות נרחבות, לתפיסתי מופרזות, אשר מצמצמות באופן משמעותי את חירות האזרחים ואת זכויות החשודים והנאשמים.⁴ המשטרה יצאה למלחמת חורמה כנגד "משפחות הפשע" או "ארגוני הפשיעה" היהודיים והקטינה את פעילותם. את החברה הערבית הזניחה המשטרה, כמו הרשויות האחרות שלא סיפקו שירותי רווחה מספקים, וכך הגענו למצב הדברים הנוכחי.

בשורות הבאות אבקש לטעון כי למשטרה יש די והותר, ולשיטתי אף יותר מדי, סמכויות אכיפה להתמודדות עם פשיעה, הן בחברה הערבית והן בחברה בכללותה. כיוון

² כפי שיפורט להלן בפרק ג.9.

³ ועדת החקירה הממלכתית לבירור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים באוקטובר 2000 - סיכום ומסקנות דו"ח הוועדה (2003).

⁴ כפי שיפורט להלן בפרק ג.1. לביקורת מפורטת על החוק ראו: בועז סנג'רו "תיקון 39 לחוק העונשין במבחן סבלנותן של רשויות האכיפה – חוק מאבק בארגוני פשיעה" **מגמות בפלילים – לאחר עשור לתיקון 39 לחוק העונשין** 91 (אלי לדרמן, קרן שפירא-אטינגר ושי לביא עורכים 2010).

שכך, הרי שאם תעשה המשטרה את עבודתה כראוי, ותפעל בתחכום ובנחישות, היא אמורה להצליח להקטין את הפשיעה בשני מישורים אלה. דא עקא שבמקום למלא את תפקידה, היא פועלת באוזלת יד גדולה ברחובות ובנחישות רבה במסדרונות הכנסת ובתקשורת, וכך משיגה עוד ועוד סמכויות מיותרות, שלפי הניסיון הקיים בישראל ובמדינות אחרות צפויות להיות מונצחות ולהותיר את חירויות האזרחים מצומקות ללא הצדקה.

ב. סמכויות משטרה מול חירויות אזרחים

בעשרים וחמישה במאי בשנת 2000 רצח דרק שובין, שוטר-לבן-אמריקני, את ג'ורג' פלויד, אזור-שחור-אמריקני. הרצח ברצע תוך ששובין חונק את פלויד דקות ארוכות באמצעות לחיצת ברכו על צווארו, וחרף תחנוניו של זה האחרון כי הוא אינו יכול לנשום. מקץ כמה דקות חדל פלויד לנשום. שובין עשה את שעשה במהלך מעצר מיותר בגין חשד קלוש לעבירה פשוטה, והדרך שבה פעל הייתה שיטת ריסון שנלמדה באותה תקופה במשטרת מיניאפוליס. בעקבות הרצח המזעזע פרצו מהומות במיניאפוליס ובערים נוספות בארצות-הברית, תחת הסיסמא: "חיי שחורים הם חשובים" (Black Lives Matter). שובין הורשע ברצח מדרגה שנייה והשוטרים שהיו לצידו ואפשרו לו לחנוק את פלויד הורשעו בעבירות חמורות פחות. המעניין יותר לענייננו הוא שכחלק מהפקת הלקחים, ונוכח התובנה שכל הדרכים שנוסו בעבר כדי להקטין את אלימות המשטרה כנגד אזרחים לא צלחו, מועצת העיר מיניאפוליס החליטה לפרק את יחידת המשטרה הקיימת ולהקים במקומה יחידת משטרה חדשה, עם תרבות הולמת יותר ועם תקציב קטן יותר. במקביל, החליטה מועצת העיר להפנות תקציבים גדולים יותר לתוכניות רווחה בקהילות של שחורים.

המקרה עורר מחשבות ורפורמות גם במחוזות נוספים ברחבי ארצות-הברית, שבהם צומצמו תקציבי המשטרה ונוכחותה. באופן שאולי יפתיע את חלקנו, הדבר כלל לא גרם לעלייה בפשיעה. הרפורמה הזו מתועדת בספרו המרתק של הפרופ' האמריקני אלכס ויטאלה (Vitale), "סוף השיטור" (The End of Policing). בספר זה מראה ויטאלה כי שינויים שנוסו בעבר כדי להתמודד עם אלימות השוטרים, כגון הסברה ואימון ייעודיים, לא הועילו. לשיטתו, סיבת הדברים פשוטה: הבעיה היא עצם השיטור. לפיכך, הוא מציע תהליך הדרגתי של הפחתת מספר השוטרים ובסופו של יום מעבר לעולם ללא משטרה.⁵ ויטאלה מצביע על עובדות חשובות: המשטרה מפענחת רק כ-20% מעבירות האלימות החמורות; היא הורגת בירי כאלף אזרחים אמריקנים בכל שנה; פעילותה עולה מיליארדים

⁵ ALEX VITALE, THE END OF POLICING (2018).

אל תתנו למשטרה סמכויות נוספות!
(גם לא בעקבות התגברות הפשיעה בחברה הערבית)

רבים של דולרים, שאותם ניתן להפנות לפיתוח תוכניות רווחה; המשטרה מקיימת פעילות שהורסת בפועל קהילות קטנות של שחורים והיספאנים; כך, 80%-90% מהמעצרים בניו-יורק הם של צעירים שחורים או היספאנים; הסיכויים של צעיר שחור ליפול קורבן לירי משטרתי גדולים פי 21 בהשוואה לצעיר לבן; בעשורים האחרונים עברה המשטרה תהליך מיליטריזציה, תוך העתקת דפוסים צבאיים, הן מושגית ("מלחמה בסמים"; "מלחמה בפשיעה") והן מעשית (שימוש ברובים אוטומטיים במקום באקדחים; מדים מגומרים; ועוד); בפועל, טוען ויטאלה, משמשת אפוא המשטרה כאמצעי לדיכוי המעמדות החלשים בחברה. לכן הנתון הבא הוא המעניין מכל: במחוזות שבהם צומצמה פעילותה של המשטרה, היקף הפשיעה כלל לא עלה.

גם אם לא מקבלים את הערכתו של ויטאלה שהמשטרה עושה יותר רע מטוב, אין ספק שניתן וראוי לבקר את פעילותה, ובוודאי שלא נכון יהיה להתלהב מהרחבת סמכויותיה ותקציבה כמוצע בישראל. הניסיון מלמד שסמכויות יתר הניתנות למשטרה כמתכון פלא לטיפול בבעיה אקטואלית דווקא מנציחות בעיות אלה ובמקביל מצמצמות לאורך זמן את חירויות האזרחים. כך בדיוק עושה חוק מאבק בארגוני פשיעה שנחקק ב-2003 ומלווה אותנו עד היום. בדומה לכך, סמכויות היתר הדראסטיות שניתנו למשטרה הפדרלית האמריקנית בעקבות אירועי הטרור של ה-11.9.2001, אשר נותרו על כנן משך שנים רבות.

משטרת ישראל לוקה באלימות יתר של שוטרים לאורך עשורים רבים. עמד על כך כבר, למשל, דו"ח הוועדה בנושא הטיפול המערכתי באלימות שוטרים משנת 1994.⁶ המשטרה מפעילה באופן מסורתי כוח מופרז, שכולל התזת סילונים עזים של נוזל מצחין, מכות ידיים, מכות אלה, הדיפה באמצעות סוסים ולעתים גם רמיסה בפרסותיהם, חשמול באמצעות אקדחי "טייזר", ירי כדורי גומי, יידוי רימוני הלם ועוד. אלימות זו מופנית כנגד מפגינים באשר הם, החל מאירועי ואדי סליב, דרך הפגנות הפנתרים השחורים, הדרוזים, העולים מאתיופיה, החרדים, ערביי ישראל, המתנגדים להינתקות מעזה, המתנגדים למדיניות הממשלה ועוד ועוד.

במאמר "ביקורת החקירה המשטרית" עמדתי באופן מפורט על כשלים שיטתיים בעבודת המשטרה, לרבות: תפיסת תפקיד מוטעית בקרב חוקרי משטרה; הסתרת ראיות מזכות ובידוי ראיות מפלילות; התמקדות בסחיטת הודאות; זיהום מכוון של הודאה כך שתכיל "פרטים מוכמנים"; חקירת חשודים אגרסיבית; שימוש במדובבים עבריינים לשם גביית הודאות; שימוש בתחבולות ושקרים על אודות "ראיות מפלילות"; השפעה מכוונת על הליכי זיהוי; ועוד.⁷

⁶ דוח הוועדה בנושא הטיפול המערכתי באלימות שוטרים (יו"ר מרדכי קרמניצר) (1994).
⁷ בועז סנג'רו "ביקורת החקירה המשטרית" **מעשי משפט** יב 217 (2021).

על פני הרצף האפשרי שבין "מודל השליטה בפשע" לבין "מודל ההליך ההוגן",⁸ הערכתי היא כי רשויות אכיפת החוק ושיטת המשפט הישראליות מצויות במקום לא-טוב ולא-באמצע. להבנתי, רשויות אלה פועלות בקרבה הולכת וגדלה לניסיון בלתי-צליח לשליטה בפשע תוך הקרבת ההליך ההוגן וזכויות החשודים והנאשמים.

הניסיון הוא בלתי-צליח משום שהמחקר הקרימינולוגי מלמד שבכל חברה אנושית, בכל מדינה ולכל אורך ההיסטוריה, הייתה ותהיה פשיעה ולכן אין טעם לנסות למגר אותה לחלוטין. תחת זאת, יש להסתפק בהעמדתה על היקף סביר, שאותו ניתן להכיל. כל הניסיונות למיגור הפשיעה נכשלים בהשגת המטרה המוצהרת ומשיגים יעד שונה לחלוטין, הכרוך בעצם הניסיון הלהוט מדי: נגיסות חוזרות ונשנות בחירויות האזרחים ובזכויות החשודים והנאשמים.

הנה כי כן, סמכויות המשטרה מגדירות לא רק את תחום פעולתה, אלא גם ובעיקר את חירויות האזרחים. ככל שמתרחבות סמכויות המשטרה לפעול כנגד אזרחים (בחקירה, במעצר, בהפעלת כוח, בחיפוש בבית או במקום העבודה, בחיפוש בגוף, בחדיירה לטלפון או למחשב, בריגול) כך הולכות ומצטמקות חירויות הפרט. אומנם, במסגרת האמנה החברתית, מקובל לייחס לאזרחים הסכמה לכך שכדי להגן על ביטחונם תוסמך המדינה להפעיל גם אמצעים הדרושים לשם כך. אך ככל שמתרחבות הסמכויות ומוחמרים האמצעים כך קטנה ההסכמה עד לשלב שבו היא איננה קיימת עוד. מקרה בוחן מעניין נוגע בסמכויות היתר שכבר ניתנו עם השנים למשטרת ישראל, ולסמכויות שחדשות לבקרים נאמר לנו כי יש לשקול את הוספתן.

ג. ישראל: סמכויות-יתר שכבר ניתנו או שנשקלת הוספתן

1. חוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג–2003

בתחילת שנות האלפיים, במסגרת מאבקים אלימים בין כנופיות פשע ישראליות (בעיקר יהודיות) לא זו בלבד שנפגעו כמה מהמעורבים באירועים אלה, אלא אף נפצעו עובדי אורח תמימים. השיח הציבורי-תקשורתי אופיין בתבהלה, שבמסגרתה הוצגו "משפחות הפשע" כאיום אסטרטגי על החברה הישראלית. נציגי אכיפת החוק אצו רצו אל מסדרונות הכנסת ושכנעו חברי כנסת שיש כביכול צורך מיידי בחקיקה דרסטית. הכנסת הרימה את הכפפה ונחפזה לחוקק חוק דרמטי: חוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג–2003. החוק מעניק לרשויות האכיפה הכפלה של העונשים המופרזים ממילא שבחוק העונשין (בגין אותן עבירות, אם נעברו במסגרת "ארגון פשיעה"); הוא יוצר עבירות

⁸ Herbert L. Packer, The Limits of the Criminal Sanction 73–149 (1968).

אל תתנו למשטרה סמכויות נוספות!
(גם לא בעקבות התגברות הפשיעה בחברה הערבית)

חדשות, בעיקר של עצם מילוי תפקידים שונים בארגון כאמור; ולא פחות חשוב, קובע הקלות וקיצורי דרך בהשגת ההרשעה הנכספת – הן בסדרי הדין והן באפיון הראיות הנדרשות.

לכאורה, המאבק בארגוני פשיעה הוא מאבק ראוי, שעשוי להצדיק מתן סמכויות נוספות לרשויות האכיפה. עובר לביצוע החקיקה, וככל הנראה כתמריץ לקידומה, זכו חברי-הכנסת לשמוע סיפורים מסמרי שיער על אודות ארגוני פשיעה מסוג המאפיה האיטלקית בארצות-הברית (עיינו ערך "הסנדק"), על היררכיה בין דרג "המפקדים" לבין "החיילים" בארגון הפשיעה, על מעשי רצח ועל שיחוד שוטרים. במשרד המשפטים, שם הוכנה הצעת החוק, נבחנו אמנות בינלאומיות וחוקים שונים של מדינות שונות. בכל החקיקה הזרה עוברים כחוט השני היסודות של שימוש שיטתי באלומות ובשחיתות לשם השגת רווח כלכלי ושל היררכיה בין חברי ארגון הפשיעה.

על אף האמור, הגדרת "ארגון פשיעה" בחוק הישראלי היא יצירה מקורית פוסט-מודרנית, נטולת כל הדרישות הללו. כנגד כל אחת מהן טענו אנשי אכיפת החוק כי ייתכן ארגון פשיעה שמאפיין זה או אחר לא יתקיים לגביו ולכן בסופו של דבר נדחו כל המאפיינים שעשויים להגדיר את נושא החוק. ההגדרה שנוטרה בסופו של יום איננה צרה כמיצר הורמוז אלא רחבה כאוקיאנוס ההודי שאליו הוא מוביל: "ארגון פשיעה" – חבר בני אדם, מואגד או בלתי מואגד, שפועל בתכנית מאורגנת, שיטתית ומתמשכת לעבירת עבירות".⁹

עינינו הרואות: מהגדרה זו הוסרו יסודות האלימות, השחיתות, המטרה להשיג רווח כלכלי, ואפילו אפיון העבירות שמבצע הארגון כחמורות. כך, לשם התמודדות עם כמה "משפחות פשע" ישראליות, נחקק חוק דרסטי, שנוסחו רחב וכוללני יותר אף מחוקים שנחקקו בעולם להתמודדות עם המאפיה האיטלקית. מאז חקיקת חוק זה, ונוכח ההגדרה הרחבה של "ארגון פשיעה", קיבלה משטרת ישראל את כל הכלים הדרושים למאבק בארגון פשיעה, בין אם חבריו יהודים ובין אם חבריו ערבים.¹⁰

2. חוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה, התשפ"ה–2024

"וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ".¹¹ ככל שהמשטרה פועלת פחות טוב, כן ירבה המחוקק את סמכויותיה. שני עשורים לאחר שביקשה או דרשה וקיבלה את חוק מאבק בארגוני פשיעה, גם הוא כבר לא השביע את תאבונו. נוכח התגברות האלימות ומעשי הרצח בחברה הערבית, דרשה או ביקשה המשטרה סמכויות נוספות, והכנסת, הקשובה

⁹ ס' 1 לחוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג–2003.

¹⁰ להרחבה ולאסמכתאות ראו: סנג'רו, לעיל ה"ש 4.

¹¹ שמות א', י"ב.

תמיד ל"מצוקות" המשטרה תוך ויתור על חירויות האזרחים, נחפזה לחוקק את חוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה, התשפ"ה–2024.

חוק זה מאפשר למשטרה, באישור היועץ המשפטי לממשלה, לבקש מנשיא בית משפט מחוזי להוציא כנגד חשוד "צו הגבלה שיפוטי" למשך חודשיים,¹² עם אפשרות הארכה עד חצי שנה, שיטיל עליו מגבלות דרסטיות, על בסיס "הערכת מסוכנות מודיעינית", שדי בה ב"ראיות מנהליות" ולא נדרשות ראיות קבילות. בין ההגבלות שניתן להטיל על חשוד מצוי גם איסור יציאה ממקום המגורים, שהוא למעשה מעצר בית.

סעיף 5 לחוק זה מאפשר לבית המשפט "לסטות מדיני הראיות, אם שוכנע שהדבר יועיל לגילוי האמת ולעשיית צדק". זהו אוקסימורון: דיני הראיות נועדו לגילוי האמת ולעשיית צדק; עשיית צדק מצריכה ראיות קבילות; גילוי האמת אינו סובל הסתפקות ב"הערכת מסוכנות מודיעינית". חוק שבמסגרתו לא נדרשות ראיות קבילות לסכנה, ותחת זאת ניתן להסתפק במקבילה המשפטית לרכילות ("ראיות מנהליות" והערכה מודיעינית), הוא חוק מסוכן. חוק כזה מונע מהחשוד אפשרות סבירה להתגונן, הן משום שניתן להוציא את צו ההגבלה במעמד צד אחד והן משום שאף בדיון שלאחר הוצאת הצו אין הכרח למסור לו את הערכת המסוכנות המודיעינית.

ההליכים המיוחדים שנקבעו בחוק ההגנה על הציבור יוצרים מעין מעצר-בית מנהלי. זהו אמצעי דרסטי, שאיננו מקובל במשפט הפלילי שבו נדון בהמשך, תוך התייחסות להצעה שהועלתה להנהיג מעצר מנהלי פלילי בדומה למעצר המנהלי הביטחוני. למעשה, חוק ההגנה על הציבור מכניס דרך החלון את המעצר המנהלי שלא ניתן להכניסו דרך הדלת.

ומרגע שהחשוד הוצא אל מחוץ לחוק (הרגיל) והוצא נגדו צו הרחקה, עלול הצו להעניק למשטרה שורה ארוכה של סמכויות מרחיקות לכת, לרבות כניסה לבית מגוריו ועריכת חיפוש בו, חיפוש על גופו של החשוד, חדירה לחומר מחשב שבהחזקתו או בשליטתו, ותפיסת כל חפץ חשוד.¹³ ה"קינוח" חסר הפרופורציה הוא העבירה החדשה של הפרת תנאי צו ההגבלה, שעונשה המרבי 4 שנות מאסר ושבאופן נדיר בחקיקה הישראלית נקבע לה גם עונש מזערי (עונש מינימום) של שנת מאסר תמימה. כזכור, כל אלה מתאפשרים אך על בסיס הערכה מודיעינית חסויה בלבד, שיכולתו של החשוד להתנגד לה מצומצמת מאוד.

תוקפו של חוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה, התשפ"ה–2024 הוגבל לשנתיים.¹⁴ נוכח אוזלת ידה הנמשכת של משטרת ישראל בטיפול באלימות בחברה

¹² ס' 3–7 לחוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה, התשפ"ה–2024.

¹³ ס' 8 לחוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה.

¹⁴ ס' 16 לחוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה.

אל תתנו למשטרה סמכויות נוספות!
(גם לא בעקבות התגברות הפשיעה בחברה הערבית)

הערבית, סביר לחשוש כי הפרס שיינתן לה הוא במקרה הרע פחות הארכת תוקפו של החוק ובמקרה הרע יותר חיקוקו של חוק דרסטי עוד יותר. עד עתה, ולמעשה לכל אורך התקופה שבה עמד החוק בתוקף, לא הושג השיפור המיוחל בטיפול המשטרה בפשיעה בחברה הערבית. כך לכל הפחות כפי שהדבר משתקף במספר מעשי הרצח, שלא פחת. לפיכך, ונוכח כל האמור, לא ברור כלל מדוע יש צורך בחוק זה. ראוי לדחות את ההצעה להאריך את תוקפו של החוק המיותר ואת ההצעות לחוקק חוקים נוספים שיוסיפו על סמכויות המשטרה.

3. "אלבאב מפתוח, ביתי ביתך" – הרחבת סמכות החיפוש בבתי, ללא צו שיפוטי

ברוח הבהלה שבטיפול הכושל באלומות בחברה הערבית, הרחיבה הכנסת בשנת 2023 את סמכות המשטרה לבצע חיפוש בבתיהם של אזרחים ללא צורך בצו שיפוטי, בהוסיפה הוראה לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש):¹⁵

25(ב) [...] שוטר רשאי, בלא צו חיפוש, להיכנס ולחפש בכל בית או מקום אם

(1) התעורר חשד סביר זה מקרוב שיש בבית או במקום נשק או חלק מהותי בנשק העשוי לשמש ראיה לביצוע עבירה לפי סעיף 144 לחוק העונשין, אם אי-ביצוע החיפוש באופן מיידי יסכל את מטרת החיפוש, ולא ניתן לקבל צו חיפוש לנוכח הצורך לבצע את החיפוש באופן מיידי כדי למנוע את העלמת הראיה או הפגיעה בה;

(2) התעורר חשד סביר זה מקרוב שיש בבית או במקום תיעוד או מצלמה העשויים לשמש ראיה לביצוע פשע חמור או עבירה לפי סעיפים 144(א), (ב) או 340א(ב) לחוק העונשין, אם אי-ביצוע החיפוש באופן מיידי יסכל את מטרת החיפוש, ולא ניתן לקבל צו חיפוש לנוכח הצורך לבצע את החיפוש באופן מיידי כדי למנוע את העלמת הראיה או הפגיעה בה".

לפי הוראה זו, רשאית המשטרה לבצע חיפוש בבתייהם הפרטיים של אזרחים מבלי שנדרש חשד שמתבצע במקום פשע של ממש.¹⁶ בנוסף, לא נדרשת עתה בדיקה שיפוטית מוקדמת עובר לביצוע החיפוש, בדיקה שעשויה למנוע חלק מהחיפושים הלא מוצדקים.

¹⁵ ס' 25(ב) לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט-1969. אומנם לאחר שהועלו באופן לא פרופורציוני עונשיהן של "עבירות בנשק" הקבועות בס' 144 לחוק העונשין, התשל"ז-1977; מדובר מבחינה טכנית בעבירה חמורה מסוג "פשע", אולם מהותית זו הייתה ונותרה עבירת הכנה, שהעונש המתאים לה איננו בדרגה המתאימה לפשע. וראו סיווג העבירות ל"חטא", "עוון" ו"פשע" בס' 24 לחוק העונשין. על אופיין של עבירות ההכנה ראו בעז סג'רו **ביקורת דיני העונשין הישראליים** 215–219 (2020).

למעשה, חוק זה הסמיך את המשטרה לבצע חיפוש פולשני בבתי האזרחים על בסיס ההערכות הסובייקטיביות של השוטרים המחפשים, אשר צפויות להיות במקרים רבים שגויות. הבדיקה השיפוטית שבה ייבחן האם היה "חשד סביר" תבוא רק בדיעבד, לאחר שזכויות האזרחים כבר נרמסו.

עוד יצוין שמדובר (בס' 25(ב)(1)) בחיפושים שכל מטרתם השגת ראיות לביצוע עבירות הכנה ("עבירות בנשק") בעבר או (בס' 25(ב)(2)) בחיפושים שמטרתם השגת ראיות מצולמות לביצוע בעבר של עבירת ירי בנשק חם (לאו דווקא רצח או ניסיון לרצח, אלא גם ירי לאות שמחה במהלך חתונה) או אפילו רק אפשרות לראיות מצולמות על עבירת ההכנה של החזקת נשק. כלומר, לא מדובר בפעולה משטרתית נוכח סכנה בעלת ממשות ברורה, שלגביה היא הייתה מוסמכת לפעול עוד לפני התוספת האמורה שהוספה לחוק.¹⁷ סמכות המשטרה מוגדרת בתוספת זו באופן כה רחב, עד כי אדם המעוניין לאבטח את ביתו באמצעות מצלמת אבטחה צריך לדעת שיש לו שותפים פוטנציאליים לצפייה בצילומים, כאלה הנוגסים בפרטיותו.

4. "כל פושע טרוריסט" – ההצעה להגדיר את ארגוני הפשיעה כארגוני טרור

הצעה נוספת שעלתה בעבר היא להגדיר את ארגוני הפשיעה כארגוני טרור, ומתוקף כך להחיל עליהם את חוק המאבק בטרור, התשע"ו–2006. זוהי הצעה גרועה. בעוד שארגוני טרור מטילים פחד לשם השגת מטרות מדיניות,¹⁸ ארגוני הפשיעה פועלים להשגת רווח כלכלי. ארגוני טרור מהווים סכנה לקיום המדינה ולפיכך החוק מאפשר אמצעים קיצוניים נגדם, כאלה שאינם מתאימים לטיפול בפשיעה פלילית בחברה דמוקרטית, אלא למלחמה בסכנה קיומית. ארגוני הפשיעה מהווים חלק ממערך הפשיעה הפלילית במדינה. אף אם הם אינם עוסקים בפשיעה פלילית רגילה, אלא בפשיעה פלילית מאורגנת ומסוכנת יותר, הרי שחוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג–2003 כבר מקנה למשטרה ממילא אמצעים מיוחדים לטיפול בהם.

טשטוש הגבולות שבין ארגון פשיעה לבין ארגון טרור צפוי לשבש הן את המאבק בטרור והן את ההתמודדות עם הפשיעה הפלילית. למעשה, עצם העלאתה של הצעה כה מופרכת משקף את הבהלה הציבורית, כמו גם את אובדן הדרך, שמאפיינים את בליל ההצעות וניסיונות הטיפול בפשיעה בחברה הערבית.

¹⁷ אין הכוונה להצדיק ירי בחתונה, כמובן. עם זאת, אין מדובר בעבירה חמורה, אשר עשויה להצדיק את הסמכויות שניתנו למשטרה. תארו לעצמכם שיש לכם מצלמת אבטחה פרטית בביתכם. נוכח חשד של המשטרה לירי בסמוך למקום מגוריכם, השוטרים מוסמכים להיכנס לביתכם וליטול את דיסק הצילומים, ואולי גם את המצלמה.

¹⁸ ראו הגדרת "מעשה טרור" בס' 2 לחוק המאבק בטרור, התשע"ו–2006.

אל תתנו למשטרה סמכויות נוספות!
(גם לא בעקבות התגברות הפשיעה בחברה הערבית)

5. "מי צריך ראיות?" – ההצעה להנהיג מעצר מנהלי פלילי

מעצר מנהלי הוא אמצעי מנדטורי דרקוני שאינו עולה בקנה אחד עם מאפיינים עקרוניים של משטר דמוקרטי.¹⁹

במשטר דמוקרטי, לא כולאים אדם ללא משפט, ומבלי שידע מהי התשתית העובדתית למעצרו, מהן ההאשמות נגדו ומהן הראיות שמפניהן עליו להתגונן. זהו חוסר ודאות קשה ביותר, בדומה למצבו של יוסף ק. בסיפורו של פרנץ קפקא "המשפט". אם יש לתביעה ראיות קבילות, עליה להגיש כתב אישום ולהביאן להכרעתו של בית-המשפט.²⁰ אומנם השימוש בכלי המעצר המנהלי נעשה כדי להגן על ביטחון המדינה, אך ראשית, אפילו שימוש זה שנוי במחלוקת נוכח הפגיעה הקשה בעצור; שנית, בית-המשפט העליון הגביל זאת למצב של ודאות קרובה לפגיעה בביטחון המדינה או הציבור;²¹ ושלישית, הפסיקה קבעה כי הסיבה לשימוש במעצר המנהלי הביטחוני היא הצורך לשמור על חיסיון המקורות.²² ההצעה להשתמש במעצר מנהלי לשם התמודדות עם פשיעה פלילית היא רעה מאוד. אם חלילה תתקבל, היא תפגע בעקרונות היסוד של המשפט הפלילי ובחירויות היסוד של האזרחים.

כפי שראינו, חוק ההגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה יצר מעין מעצר מנהלי, המכונה "צו הרחקה שיפוטי", שאומנם יוצר מעצר-בית ולא מעצר מאחורי סורגים, ואומנם דורש תנאים שונים מאלה הנדרשים לצורך מעצר מנהלי ביטחוני, אך פגיעתו הרעה היא בכך שהוא חל על עבירות פליליות רבות מאוד, ובאופן שרירותי למדי. אכן, חוק ההגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה דורש לשם הוצאת צו הגבלה שיפוטי "ראיות מינהליות המבססות אפשרות ממשית כי האדם שכלפיו מתבקש הצו עומד לבצע עבירת פשע חמורה, מקדם את ביצועה או מסייע לביצועה",²³ אך אין בו דרישה לראיות קבילות,

¹⁹ מקורו של המעצר המנהלי נעוץ בתקנה 111 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945, אשר העניקה לשלטון המנדטורי סמכויות נרחבות להגבלת חירות מטעמי ביטחון הציבור. עם קום המדינה, נותרו תקנות אלו בתוקף מכוח סעיף 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח–1948, שקבע את המשכיות הדין הקיים כדי למנוע ואקום משפטי. לאורך השנים עבר הכלי הדרקוני תהליך של "ישראליות", שמטרתו הייתה להכפיף את הסמכות המנהלית לביקורת שיפוטית ולהתאימה לערכיה של מדינה דמוקרטית; תהליך זה הושלם עם חקיקת חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), התשל"ט–1979, אשר החליף את התקנה המנדטורית בתוך תחומי הקו הירוק ועיגן את המעצר המנהלי כאמצעי חריג אך קבוע במערכת החוק הישראלית.

²⁰ Vincent-Joel Proulx, *If the Hat Fits, Wear It, If the Turban Fits, Run for Your Life: Reflections on the Indefinite Detention and Targeted Killing of Suspected Terrorists*, 56 HASTINGS L.J. 801, 832 (2005) (העומד על הסכנה למעצר שרירותי בהליך זה).

²¹ עמ"מ 8788/03 פדרמן נ' שר הביטחון, פ"ד נח(1) 176, 188 (2003).

²² עמ"מ 6345-05-25 פלוני נ' מדינת ישראל, פס' לפסק הדין (נבו) 25.6.2025.

²³ ס' 3(ב)(א) לחוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה.

והגדרת ”עבירת פשע חמורה” רחבה – ”עבירה שעונשה שבע שנות מאסר ומעלה”²⁴. בחוק העונשין יש למעלה ממאה עבירות כאלה. החוק דורש אמנם ”ראיות מינהליות המבססות יסוד סביר להניח כי הפעילות נעשית במסגרת ארגון פשיעה”²⁵, אך כפי שנוכחנו לראות בפרק ג.1. שלעיל, הגדרת ארגון פשיעה היא רחבה מאוד באופן שמאפשר למשטרה ולרשויות האכיפה מנעד אפשרויות רב וסמכויות דרמטיות. גם כאן אפוא אין הטבה בכל הנוגע לחירותם של האזרחים. בדיוק ההיפך הוא הנכון.

6. ”המשטרה אינה מסוגלת” – ההצעה למעורבות של השב”כ

נוכח רפיסות הטיפול המשטרתי באלימות בחברה הערבית, עולה מדי פעם ההצעה להפעיל לצורך כך את שירות הביטחון הכללי. ראשית, השב”כ, במלחמתו בטרור, מפעיל אמצעים קיצוניים שפוגעים בזכויות הפרט, ואף פועל באופן חשאי. חוק שירות הביטחון הכללי, התשס”ב–2002 מסמך את השב”כ, בין היתר, לחפש נתוני תקשורת על האזרחים ולחפש במאגרים ללא צו שיפוטי.²⁶ ברור כי הדברים אינם מתאימים להתמודדות עם פשיעה פלילית בחברה דמוקרטית, ובאופן עקרוני אינם תואמים עקרונות יסוד של משטר דמוקרטי.

שנית, ייעוד השב”כ הקבוע בחוק הוא ”שמירת ביטחון המדינה, סדרי המשטר הדמוקרטי ומוסדותיו מפני טרור, חבלה, חתרנות, ריגול וחשיפת סודות מדינה”²⁷. אסור לטשטש את הגבולות שבין פעולת המשטרה (התמודדות עם הפשיעה הפלילית) לבין פעולת השב”כ (סיכול טרור). הטשטוש צפוי לפגוע בעבודת השב”כ בתחום תפקידו ולקלקל את הליכי הדין הפלילי תוך פגיעה מופרזת ומיותרת בזכויות האזרחים. **שלישית**, הפעלת השב”כ לטיפול במיעוט מסוים מבין אזרחי ישראל צורם מוסרית, דמוקרטי, שוויונית, חוקית וחוקתית. **רביעית**, הפעלת השב”כ בגזרה מסוימת של הפשיעה הפלילית צפויה להתפשט עוד ועוד: תמיד ימצא סוג נוסף של פשיעה שהמשטרה תתקשה להתמודד עימה. **חמישית**, ההתמודדות עם הפשיעה הפלילית היא בלב תפקידה של המשטרה. אם אין היא מסוגלת למלא תפקיד זה במתכונתה הנוכחית, יש לרענן את המשטרה, כפי שיוצע בהמשך, ולא להעביר את הטיפול לשב”כ.

7. ”גלישה חופשית” – השימוש ברוגלות

המשטרה מבקשת, אפשר לומר דורשת, לאפשר לה להשתמש בתוכנות ריגול שאותן ניתן להחדיר לטלפונים של האזרחים, לעשות בהם ככל העולה על רוחו של החודר ולאין לחלוטין את פרטיות האזרחים. לפני שנים אחדות התפוצצה בישראל ”פרשת הרוגלות”

²⁴ ס’ 2 לחוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה.

²⁵ ס’ 3(ב)(2) לחוק הגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה.

²⁶ ס’ 11 לחוק שירות הביטחון הכללי, התשס”ב–2002.

²⁷ ס’ 7(א) לחוק שירות הביטחון הכללי.

אל תתנו למשטרה סמכויות נוספות!
(גם לא בעקבות התגברות הפשיעה בחברה הערבית)

והתגלה כי המשטרה, ללא סמכות בחוק, עשתה דין לעצמה והפעילה תוכנות ריגול כנגד אזרחים. נעשו כמה בדיקות של פעילות בלתי חוקית זו והמשטרה תיארה אותן כחריגות ולא כפעילות גורפת. מאז ועד היום, בכל הזדמנות, המשטרה לא רק דורשת/מבקשת לאפשר לה להשתמש ברוגלות כדי להתמודד עם הפשיעה, אלא יתרה מזו: חל מהפך בשיח הציבורי, והמשטרה טוענת לאחרונה כי אחת הסיבות לכישלונה בהתמודדות עם הפשיעה בחברה הערבית היא שנטלו ממנה את הסמכות להשתמש ברוגלות.²⁸ זהו שקר. מעולם לא הייתה למשטרה סמכות מסוג זה, והשימוש שנעשה ברוגלות בעבר היה בלתי חוקי בעליל. השקר מתאפשר משום שהבירור שנעשה באשר לשימוש שבוצע בכלי זה בעבר היה שטחי וסלחני, ומשום שאף קצין משטרה לא הועמד לדין בגין ביצוע פעולות אלה.

בדו"ח מבקר המדינה משנת 2026 בנושא הפיקוח והבקרה של המשטרה על שימוש בנתוני תקשורת וביצוע האזנות סתר נקבע כך:²⁹

1. "כמעט שלא בוצעו בקרות על פעילות היחידות המבצעיות בחטיבת הסייבר אף שהן אלה שמקיימות את הפעילות הרגילה והמורכבת ביותר בתחום זה [...]"
2. חטיבת הסייבר כמעט שלא קיימה במשך השנים בקרות מעקב כדי לוודא כי הליקויים שהתגלו בבקרות קודמות שערכה אכן תוקנו.
3. בשנים 2018 - 2022 לא התקיימו בקרות שנתיות של ראש חטיבת הסייבר (למעט בקרה אחת בשנת 2020).
4. בקרות שנעשו בתחום ההיתרים המינהליים לשימוש בנתוני תקשורת מצביעות על פערים בהליך מימוש ההיתרים.
5. המשטרה לא קיימה חלק מהפעולות הנדרשות לפיקוח ובקרה בנוגע לאבטחת המידע של שני מאגרי מידע כמתחייב בתקנות; והיא לא ביצעה בקרות ייעודיות וסדירות בתחום בקרת הרשאות הגישה לשתי מערכות מידע מרכזיות בחטיבת הסייבר."

²⁸ התקשורת מוצפת בטענות של קצינים בכירים במשטרה כי, כביכול, ניטלו ממנה כלים טכנולוגיים שהיו לה בעבר. כדוגמה אמינה, להלן דברים שאמרו אנשי משטרה בכירים בעבר ובהווה בדיון של וועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ביום 18.2.25: חדשות הכנסת, "כלים טכנולוגיים למיגור הפשיעה בחברה הערבית" (<https://main.knesset.gov.il/news/pressreleases/pages/press18022025qw.aspx>): "ח"כ סגלוביץ': 'עוד לפני 2022 הייתי אחד הקולות היחידים שקראו לאפשר למשטרה להמשיך להשתמש בפגסוס. אני בעד לאפשר חיפוש סמוי, אך הוא לא הסיבה לקפיצה בפשיעה [...] בנוסף חלק גדול מהרציחות אינם בידי ארגוני פשיעה אלא סכסוכי חמולות ועוד'. נצ"מ בהט: 'ישנם החקיקה והשפעותיה לוקח זמן וכך גם כשמפסיקים כלים מסוימים. זה לא רק ארגוני פשיעה אלא הצפה של כלי הנשק במגזר' (ההדגשות שלי – ב.ס.).

²⁹ מבקר המדינה הפיקוח והבקרה של המשטרה על שימוש בנתוני תקשורת וביצוע האזנות סתר (2026).

חשוב להדגיש חלק מהמשפט הבא שבדוח המבקר: "חשיבות הבקורות בזיקה לתחום פעילות זה מקבלת משנה תוקף לנוכח העובדה כי מאגרי המידע של חטיבת הסייבר כוללים מידע אישי רגיש על כלל אזרחי מדינת ישראל" (ההדגשות שלי – ב.ס.).

קביעות המבקר הן חד-משמעיות, והן סותרות חזיתית את הכחשותיה השקריות של המשטרה לאורך השנים: "משנת 2016 השתמשה המשטרה בכלי טכנולוגי מסוים מאות פעמים בלי שהוא נבחן ואושר על ידי גורמי הייעוץ המשפטי לממשלה עד להקמת צוות מררי; ובלי שהמשטרה קיימה דיון משפטי עקרוני בנושא עם גורמי הייעוץ המשפטי לממשלה. ההתייחסות המשפטית בנוגע להפעלתו של כלי זה ניתנה במסגרת הקשרים שקיימה המשטרה עם גורמי החברה המפתחת. אומנם בעת רכישת הכלי ניוונה המשטרה כמה מהיכולות שיש בו מטעמים של גבולות סמכותה, ואולם בפועל נותרו בכלי יכולות איסוף מידע שחרגו מגדרי סמכותה ולכן אסור היה לה להשתמש בו, כפי שקבעה היועמ"ש לממשלה בדיעבד בדוח צוות מררי.³⁰ ובהמשך הדו"ח נאמר: "במשך שנים הפעילה המשטרה כלי טכנולוגי להאזנת סתר לתקשורת בין מחשבים שהיועמ"ש לממשלה קבעה כפי שפורסם בדו"ח צוות מררי בדיעבד, ולאחר שהוצגו בפניה מלוא יכולות הכלי לאחר פרוץ פרשת 'פגסוס', כי יכולות מסוימות שלו חורגות מסמכות המשטרה לפי חוק האזנת סתר ולכן אסור למשטרה להשתמש בו עד לניווט אותן יכולות".³¹

דברים אלה אמורים להנביע מסקנה ברורה: השימוש ברוגלה הוא אמצעי קיצוני ומסוכן, שיש לחתור לצמצומו ולא להרחבתו. הרוגלה מאפשרת השגת מידע מרחוק ללא מגע פיזי עם המכשיר, שוללת מהאזרח את האפשרות להגן על פרטיותו באמצעות הצפנה ואמצעי אבטחה, אוגרת את כל פרטי חייו של האזרח השמורים באופן דיגיטלי, ומאפשרת להעתיק את המידע ולחפש בו באופן גורף, במתכונת של "דייג", ללא דרישת קשר לעבירה מסוימת שנעברה במציאות.

מחשבה רווחת ומוטעית מחלקת את העולם ל"טובים" ול"רעים": אנו הטובים, שומרי החוק, בעלי הקניין, שאותו השגנו בזיעת אפנו או בכוח כשרוננו; והם הרעים, פורעי החוק, שמנסים לגזול את שלנו. בהתאם למחשבה כזו, קיימת נטייה להקל ראש בזכויות חשודים ונאשמים ולהעדיף ריבוי עבירות המוגדרות באופן רחב, עם עונשים חמורים, ועם אכיפה חזקה ויעילה ללא מחסומים שיוצרת השמירה על זכויות הפרט. אך במציאות כל אזרח עלול למצוא עצמו או את אחד מבני משפחתו חשוד בעבירה פלילית. לכן, הרי לנו תזכורת, היישר מדו"ח מבקר המדינה, המיועדת לכל אלו המצדדים במתן סמכות

³⁰ שם, בעמ' 23–24.

³¹ שם, בעמ' 26.

אל תתנו למשטרה סמכויות נוספות!
(גם לא בעקבות התגברות הפשיעה בחברה הערבית)

משטרתית להשתמש ברוגלות: "מאגרי המידע של חטיבת הסייבר כוללים מידע אישי רגיש על כלל אזרחי מדינת ישראל".³²

8. "איפה הכסף?" – תקציבה המנופח של המשטרה

דרישות המשטרה לקבלת סמכויות נוספות (שכפי שראינו חלקן נועד להכשרת שימוש בלתי חוקי שבוצע בעבר וככל הנראה מבוצע בהווה, באמצעים שהמשטרה לא מוסמכת להפעיל) מלוות, לעתים במפורש ולפעמים במשתמע, בדרישות להגדלת תקציבה. הטענה פשוטה: נוכח היקפי הפשיעה, ובפרט נוכח גל הפשיעה בחברה הערבית, זקוקה המשטרה להגדלת תקציבה וזאת על מנת להתגבר על הקשיים והאתגרים העומדים בפניה. טיעון זה קושר בין תקציב המשטרה לבין הגבלת יכולתה לטפל בפשיעה. אלא שהלכה למעשה תקציב המשטרה הוא אדיר: בשנת 2026 הוא עומד על למעלה מ-20 מיליארד שקלים, והוא הוגדל בחמש השנים האחרונות בכ-50%, כשנימוק מרכזי לכך היה היקף ועומק הפשיעה בחברה הערבית.³³ הגדלה משמעותית זו לא הובילה להצלחה בצמצום הפשיעה, לא בחברה הכללית ולא בחברה הערבית. ספק אם המיליארדים הנוספים שקיבלה המשטרה הופנו למטרות שלהן נועדו.

מכיוון שעליית הפשיעה נובעת מנסיגת המשטרה מן היישובים הערביים בעקבות אירועי אוקטובר 2000, צריך היה להשתמש בתקציב העודף כדי להגביר באופן משמעותי את השיטור ביישובים אלה. במצב שנוצר אפשר היה לחשוב, למשל, על חזרה למודל "שוטר המקוף" שמוצב בכל רחוב ראשי, ונותן מענה מהיר ויעיל לכל אירוע אלים, ולפיכך מהווה גורם מרתיע שמונע מראש חלק מאירועי האלימות והפשיעה. רק לשם המחשה, העסקת אלף שוטרים נוספים כאלו ביישובים הערביים צפויה לעלות פחות מ-3% מתוך התוספת שכבר הוספה לתקציב המשטרה.³⁴

9. החמרת הענישה על "עבירות בנשק" ושיבוש הפרופורציה

נושא פרק-משנה זה אומנם איננו סמכות המשטרה, אלא סמכות בתי-המשפט והשימוש בה, אך הוא קשור הדוק לנושא המאמר שהוא אוזלת היד של המשטרה בהתמודדות

³² שם, בעמ' 183.

³³ בשנת 2021 עמד תקציב המשטרה על 13.6 מיליארדי שקלים. לאחר עליות חוזרות ונשנות, בשנת 2026 הוא נסק כאמור ל-20.5 מיליארד שקלים. הנתונים לקוחים מאתר "מפתח התקציב" של עמותת הסדנא לידע ציבורי:

<https://next.obudget.org/i/budget/000780/2026>

³⁴ התחשיב המשוער נערך כך: אם עלות שכרו של שוטר זוטר היא 15,000 ₪ לחודש, עלות שכרם של אלף שוטרי מקוף היא 180 מיליון ש"ח לשנה, שהם 2.57% מתוספת תקציב של כ-7 מיליארד ₪ בהשוואה ל-2021 (ראו הערת השוליים הקודמת).

עם הפשיעה במגזר הערבי כגורם להענקה שגויה של סמכויות ותקציב נוספים בפרט וכגורם לשינוי כללי המשפט הפלילי בכלל.

בעקבות ספרו של סטנלי כהן, ידועה התופעה של ”פאניקה מוסרית”: כאשר יש בתקשורת ובציבור בכלל, ובקרב אנשי מערכת אכיפת החוק בפרט, תחושה שעבירה מסוימת נעברה לעתים תכופות מדי, עלולה התגובה להיות החמרה לא עניינית ולא פרופורציונית של עונשה.³⁵ בישראל הבעיה חמורה במיוחד, משום שהעונשים שירשנו מהמנדט הבריטי על ארץ ישראל הם מופרזים, ולכן החמרה נקודתית באשר לעבירה מסוימת שמטרידה את מקבלי ההחלטות באותה תקופה צפויה ליצור עונש מופרז במיוחד.

כחלק מה”יריות לכל הכיוונים” של מערכת האכיפה בניסיון להפחית את היריות מנשק בחברה הערבית, הוחמרו גם העונשים על ”עבירות בנשק” – רכישה, החזקה, נשיאה, הובלה – חרף העובדה שהיו חמורים מלכתחילה: 7 שנות מאסר על החזקת נשק; 10 שנות מאסר על רכישה, נשיאה או הובלת נשק. נזכור שמדובר בעבירת הכנה, שאיננה מגיעה לכדי ניסיון פלילי לעבור עבירה חמורה ושחומרתה הריאלית היא נמוכה יחסית: החזקת הנשק מופללת בשל החשש שמא תוליך בעתיד לשימוש בנשק.

והנה, בעקבות כישלון המשטרה בטיפול באלימות בחברה הערבית בכלל ובמעשי רצח תוך שימוש בנשק חם בפרט, מצאה הכנסת לנכון להחמיר את העונש על החזקת נשק שלא כדין בדרך החריגה בחוק הישראלי של קביעת עונש מאסר מזערי (קביעת מינימום שנות מאסר) בשיעור רבע העונש.³⁶ במקביל, התביעה מציעה לשופטים עונשים חמורים יותר והשופטים מצטרפים להפרזה, כשבית-המשפט העליון אף קובע הלכה של ענישה חמורה בגין ביצוע עבירות (ההכנה) המקובצות תחת הכותרת ”עבירות בנשק”.³⁷

עד כאן מדובר בחוסר ”פרופורציה קרדינלית” (מתאם מוחלט) באשר לעבירה המסוימת. בהמשך צפוי ללוות אותה גם חוסר ”פרופורציה אורדינלית” (מתאם יחסי), אם העונשים הנגזרים על עבירת ההכנה של החזקת נשק מגיעים לדרגת החומרה המקובלת באשר לעבירות של שימוש בנשק (ירי או איום בירי), שהן כמובן חמורות יותר באופן משמעותי. אפשרות רעה עוד יותר היא שכדי להשיג מעין הרמוניה ענישתית ופרופורציה יחסית בין העבירות השונות, יוחמרו עוד יותר גם עונשיהן של עבירות השימוש בנשק, שהם כבר כיום חמורים מאוד. הנה כי כן, גם ההחמרה הנוספת והבלתי פרופורציונית של הענישה החמורה על החזקת נשק ועל עבירות דומות איננה נחוצה והיא אף מזיקה.

³⁵ STANLEY COHEN, DEVILS AND MORAL PANIC: THE CREATION OF THE MODS AND ROCKERS FOLK (3d ed. 2002). וראו גם יישום של התיאוריה שפיתח Cohen על מקרה-מבחן ישראלי: מרים גור אריה ”פאניקה מוסרית סביב תאונת פגע וברח” ספר אדמונד לוי 369 (אוהד גורדון עורך, 2017).

³⁶ ראו ס’ 144 לחוק העונשין.

³⁷ כך, למשל, נקבע בע”פ 101/24 מדינת ישראל נ’ סעדי, פס’ 10 (נבו 22.1.2025).

אל תתנו למשטרה סמכויות נוספות!
(גם לא בעקבות התגברות הפשיעה בחברה הערבית)

ד. אחרית דבר: סמכויות משטרת ישראל מול חירות האזרחים

הטיפול בפשיעה בחברה הערבית מצוי בלב תפקידה של משטרת ישראל, והזנתו משך שנים היא מחדל מתמשך שלה, שראשיתו באירועי אוקטובר 2000. טיפול זה מצריך נחישות ותחכום, אך אינו מצריך סמכויות נוספות – כאלה יש למשטרה בשפע. טיפול זה אף אינו מצריך תקציב נוסף, שהרי תקציב זה כבר הוגדל מאוד ללא כל תוצאות חיוביות שאמורות היו לנבוע ממנו.

הפשיעה בחברה הערבית איננה מתוחכמת יותר או מסוכנת יותר מהפשיעה בחברה היהודית ובוודאי שאיננה מתוחכמת או מסוכנת מפשיעת המאפיה האיטלקית, שעמה התמודדו באמצעים הרגילים המקובלים בעולם לשם אכיפת החוק הפלילי. התמודדות זו נערכה, הפלא ופלא, ללא האמצעים הבלתי קונבנציונליים שחלקם כבר הונהגו אצלנו וחלקם מוצעים ומשום מה נשקלים ברצינות. אין להוסיף סמכויות שתהיינה מיוחדות לטיפול בפשיעה בחברה הערבית, משום שלא מתקבל על הדעת מבחינה מוסרית, דמוקרטית, שוויונית, חוקית וחוקתית לקבוע דין פלילי שונה שיחול בלבדית על קבוצה מובחנת באוכלוסייה. יש לדחות מכל וכל את ההצעות לקביעת דין כזה. ובאופן עקרוני, אין להוסיף למשטרה סמכויות כלפי כלל האזרחים, משום שכבר כיום סמכויותיה מרובות מדי וחירויות האזרחים מצומצמות מדי, כפי שהדבר בא לידי ביטוי, למשל, בדיכוי ההפגנות כולן, ללא הבדל דת, גזע, מין, מגדר, ארץ מוצא, אידיאולוגיה והשקפת עולם. כל המפגנים³⁸ מדוכאים על ידי המשטרה באגרסיביות מופרזת.

אם המשטרה אינה מסוגלת למלא תפקידה ולהקטין את הפשיעה בחברה הערבית לממדים סבירים, כאלה הקיימים בכלל האוכלוסייה, יש לרענן אותה באופן יסודי, לרבות החלפת צמרת הפיקוד, שינוי המדיניות, ושיפור הכשרות השוטרים. ריענון כזה יוכל להשיג גם מטרות חשובות מאוד נוספות, אשר חורגות מנושא מאמר זה, לרבות צמצום למינימום של תופעת אלימות השוטרים כלפי אזרחים, ושכלולה של החקירה המשטרתית כך שלא תתמקד עוד בגביית הודאות (שחלקן הן הודאות-שווא) מנחקרים, אלא תהיה מתוחכמת יותר ומדויקת יותר, כמקובל כיום במדינות אחרות.³⁹

חרף העובדה שאין להגדיל את המשטרה, את סמכויותיה ואת תקציבה, נדרשים שינויים בסדרי העדיפויות והקצאת משאבים גדולים יותר לטיפול בפשיעה בחברה הערבית, אשר הוזנח בעשורים האחרונים. במקביל, הכרחי גם טיפול יסודי בגורמים

³⁸ דוח הוועדה בנושא הטיפול המערכתי באלימות שוטרים, לעיל ה"ש 6.

³⁹ ראו, למשל, על המעבר במדינות אחרות ממודל החקירה האמריקני המיושן והאגרסיבי "Reid" המתמקד בגביית הודאה מהנחקר, אל מודל החקירה האנגלי המתקדם "Peace" שבמסגרתו נעשה ניסיון רציני ומתוחכם יותר להגיע לאמת. ראו סג'רו, לעיל ה"ש 7.

לפשיעה, שחלקם כרוכים בבעיות חברתיות, לרבות הגדלת תקציבי הרווחה, החינוך, ההסברה והתעסוקה.

מעל הכל יש לשבור את מעגל הקסמים השגוי, שבמסגרתו ככל שהמשטרה נכשלת במילוי תפקידה, כך מוסיפים לה סמכויות ותקציב. לא רק שמעגל זה אינו מוסיף ביטחון או התמודדות יעילה עם עבריינות, הוא אף מצמצם ומכרסם בשיטתיות את חירויות האזרחים.